

REPORTATGE | Avui, les obres executades per Regiones Devastadas formen part del paisatge urbà de la capital

Tortosa 1939, any zero

Acabada la Guerra Civil, els tortosins van trobar-se una ciutat en runes. Un organisme de l'Estat franquista va destinar uns 46 milions de pessetes en obres de reconstrucció durant 17 anys

A. CARALT

Han hagut de passar 75 anys perquè la societat tortosina sigui conscient del trauma terrible que van viure els seus avantpassats durant i després de la Guerra Civil. Una magnífica exposició clausurada fa una setmana i diversos actes commemoratius han tret a la llum un episodi clau però amagat de la història bi-mil·lenària de la ciutat.

El 13 de gener de 1939, les tropes franquistes ocupaven la totalitat d'una ciutat en runes. 3.000 dels 4.000 edificis del nucli urbà estaven afectats i 600 eren irrecuperables. Els ponts sobre l'Ebre estaven destruïts i la població, uns 20.000 habitants, feia mesos que havia fugit a la muntanya en una evacuació única a Catalunya durant la Guerra Civil, assegura l'historiador Ramon Arnabat.

L'exposició, titulada 'Sota un núvol de pols groga', recordava el testimoni de José Monllao, quan van tornar a Tortosa. «Todas las calles estaban llenas de escombros y cascotes. En muchas casas, por medio de éstos, se podía entrar por el primer piso. Además hacía un frío intensísimo y el río estaba a punto de desbordarse». I afegia, «nosotros, como no había ninguna casa habitable, cuando se hizo de noche, nos volvimos otra vez a las montañas. Aquí no había ni luz, ni agua, ni gas...»

L'estat de la ciutat era catastròfic. Havia estat bombardejada per aire de manera sistemàtica per l'aviació franquista i havia estat front de guerra durant nou mesos, entre l'abril de 1938 i el gener de 1939. Amb els recursos propis hagués estat impossible afrontar la reconstrucció.

Tortosa, però, no era un cas únic a Espanya. Desenes de pobles i ciutats havien quedat destruïdes, motiu pel qual Franco creà la Dirección General de Regiones Devastadas, organisme públic destinat a la reconstrucció.

El periodista tortosí Josep Bayerri concreta que van ser 192 els municipis reconeguts com a «ciudades adoptadas por el Caudillo», allí on actuaria la Dirección General. A l'Ebre es van adoptar deu poblacions.

37 obres, 46,6 milions

La capital s'emportà més de la meitat del pressupost destinat a les deu poblacions ebreques.

Tres dones i una xiqueta, de retorn a Tortosa, al carrer d'en Carbó. FOTO: BIBLIOTECA NACIONAL

La urbanització de la plaça d'Espanya amb el nou Ajuntament fou una de les obres més importants de la reconstrucció de la ciutat. FOTO: J. REVILLAS

Solar buit al carrer Ricard Cirera del centre urbà de Tortosa, on hi havia prevista una actuació de Regiones Devastadas. FOTO: JOAN REVILLAS

La xifra

37

actuacions

Obres executades per la Dirección General de Regiones Devastadas a la ciutat de Tortosa

cions més destacades fou, sens dubte, la creació del nou centre administratiu de la ciutat, als solars de l'antic barri dels Pescadors, en runes. S'hi van destinar 11,5 milions en la construcció de l'actual Ajuntament, l'edifici de Correus i Jutjats i la urbanització de la plaça d'Espanya.

Una quinzena de projectes van permetre reparar propietats de l'església, com l'església del Roser, al barri de Remolins, el campanar del qual fou reconstruït i disminuïda la seva alçada uns onze metres.

El conjunt d'obres es van allargar 17 anys, fins al 1957, i van incloure també un barri nou a Ferreries conegut com les Cases Barates, amb una escola de primària, l'Escola del Treball, un Mercat i un carrer central.

En una recent taula rodona per cloure l'exposició, Bayerri explicà a tall d'anècdota que encara resten, a dia d'avui, queden dues actuacions per executar: pintar les façanes dels habitatges de la plaça d'Espanya i urbanitzar un solar, darrere l'Ajuntament, al carrer Ricard Cirera (veure imatge). El fet que el solar sigui de diversos propietaris ha dificultat la seva urbanització recent, apunten fonts municipals.

D'altra banda, avui encara es poden contemplar diverses plaques col·locades per la direcció general a la façana principal de l'església del Roser i al barri aixecat a Ferreries.

Societat escapçada

Bayerri afegí que la guerra va deixar una ciutat sense indústria i sense la immensa majoria dels seus representants socials i polítics. «A tall d'exemple, abans de la guerra hi havia quatre diaris a la ciutat, després cap».

Tortosa es podia equiparar fins al 1936 amb Tarragona i Reus amb pes demogràfic, social, polític. Tres anys després, el 1939, calia començar de zero.

L'església del Roser, amb una plaça de Regiones Devastadas. FOTO: J.R.

L'aviació franquista va bombardejar de manera sistemàtica la ciutat ebrenca l'any 1938

Bayerri remarca que dels 46,6 milions de pessetes invertits a Tortosa, només un es destinà a subvencionar la creació/reconstrucció d'habitatges particulars.

La resta, és a dir, quasi tots els diners aportats per l'Estat, es van utilitzar per reconstruir esglésies, casernes, carrers i edificis administratius. Una de les actua-